

Učiteljski list

GLASILO „ZVEZE SLOVANSKIH UČITELJSKIH DRUŠTEV V TRSTU“.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca. — Uredništvo (slovenskega dela) in upravnništvo v Trstu (15), Via Udine 35, III. Hrvatski dopisi naj se pošiljajo na naslov: Vinko Šepić, nadučitelj u Buzetu. — Izdaja „Zveza slovanskih učiteljskih društev v Trstu“, za uredništvo odgovoren Silvester Pertol. — List je za člane izdajateljice brezplačen, naročnina za nečlane Lir 24. — Tekoči poštni račun. — Tiska Tiskarna Edinost v Trstu.

Št. 5

V Trstu, dne 1. marca 1924.

Leto V.

Problem vzgoje

O priliki preuredbe šolstva se je polilo ogromnega črnila radi — vzgoje. Kdor je bil proti šolski reformi, je govoril o dobri vzgoji, kdor je bil za reformo, je govoril o slabi vzgoji. Šola je postala vzgoja in vzgoja šola, reformatorji in protireformatorji so zamenjevale eno z drugim — kakor jim je pač bolje kazalo.

To zamenjevanje ni nič novega ter ga srečamo po vsej Evropi, tam, kjer je šolstvo najbolj razvito in kjer je najbolj zaostalo. Enotna delovna šola nima jasnih pojmov o vzgoji, kakor ga ni imel zakonodajec, ko je zapisal: Ljudska šola naj npravno-versko vzgaja. Zmota, da sta šola in vzgoja blizu isto, ni od včeraj, ampak se vleče skozi stoletja, od tedaj, ko sta si cerkev in šola razdelila vzgojo in pouk.

O razliki med šolo in vzgojo ni tudi učiteljstvo na jasnem. Malokatera zmota je namreč kdaj tako popolnoma zmagala kot ta, da je šolska doba odločilna za človekov razvoj. Posebno v takozvani prosvetljeni dobi je povsem zatemnel pojem, kaj je vzgoja. Vzlic kriku za in proti, kadar se šolstvo — preureja, ni niti najidealnejša reforma velikega pomena za vzgojo kot tako. Šola namreč ni kraj, kjer bi se človek vzgajal, pa naj se še tako glasno poudarja publico a duhovnem prerojenju. Še več, šola bi morala zavestno odklanjati vsakršno npravno-vzgojno nalogo, posebno pa še odgovornost za npravno vzgojo poverjene ji mladine. Pogosto namreč doživljamo, da se učiteljstvu očitajo slabi sadovi mladinske vzgoje. Starši, ki imajo najslabše vzgojene otroke, najglasneje očitajo šoli, česar ni dosegla in bi nikdar, pod nikakim pogojem tudi doseči ne mogla. Kolikor šola naredi v vzgojnem oziru neposredno, je le neznatno v primeru s tem, kar je vzgoja dosegla pri otroku do onega trenutka, ko je prvič stopil v šolo. Podlaga človeka je namreč v predšolski dobi že ustvarjena, na tem ne moreta šola in učitelj bistveno ničesar več spremeniti.

Vzgoja je tedaj delo rodbine. Ta dalekosežna resnica je danes tako neznanca, da je vzlic vsem dušeslovnim, včasih naravnost genialnim raziskavanjem otroka, polje rodbinske vzgoje, v sramoto vsej evropski znanosti, popolnoma neraziskano. Z vsemi dragimi zavodi in ustanovami za „vzgojeslovje“ nismo prišli tako daleč, da bi vsaj neznamen delček vse one pozornosti in skrbi, ki je v državi odmerjena šolstvu, obrnili v prid rodbinski vzgoji. Moderni

družbi je šolstvo vse, (v kolikor razredne razlike ne izpodnašajo načel), vzgoja pa le toliko, kolikor se naravnost ugnete v šolo. Zato pa je vkljub vsemu razvoju našega šolstva z vzgojo v splošnem mnogo na slabšem kot še pred pol stoletjem.

Štiri so prvine, na katerih mora sloneti vsa vzgoja človeka: skromnost, samodejavnost, resnicoljubnost in ubogljivost. Čimprej se začne novorojenec na te lastnosti navajati, tem bolje bo vzgojen. O vzgoji v vsaki poedinosti navedenih lastnostih bi bilo mogoče obširno pisati. Tudi o načinu vplivanja v eni ali drugi smeri bi se dalo razpravljati. Vendar ostaja razpravljanje le siva teorija. Pomen ima samo to, kar se v dejanju dosledno izvede; v življenju odločijo dejanja.

Le z nekaterimi besedami bi bilo umestno označiti tu pomen vzgoje v navedenih štirih smereh. Skromnost ni prikladna le telesnemu in duševnemu uspevanju človeka, marveč je tudi podlaga dobremu gospodarjenju, kakor je vzgoja k rednemu delu vir zadovoljstva, obramba pred strastmi in bedo. Ubogljivost je vez med starši in otrokom, ki se navaja na pot pravega in npravnega, da je ne zgreši več v življenju, tudi tedaj ne, ko pridejo najhujše preizkušnje; resnicoljublje pa varuje pred demoralizacijo, ki okužuje danes najširje plasti narodov. Laž, ki je rojena v sebičnosti, je namreč vir vse propalosti, ki danes vlada, zasebne in javne. Le na podlagi navedenih lastnosti je mogoče razviti človekovo vest, urediti razmerje med individualnimi in socialnimi potrebami, je mogoče že otroka npravno prepojititi, da se razvija potem do lepote npravne osebnosti, do najvišje lepote, kar jih poznamo.

Učiteljstvo se mora otresti nazora, da je šola vzgoja. Med eno in drugo je globok prepad, ker je vzgoja doma v rodbini. Žalibog se tudi starši večinoma ne zavedajo, kako silne važnosti je, kar se godi ž njih otroci v vsakdanjem življenju predšolske dobe. Če hočemo dvigniti šolo, nam tudi najpopolnejša šolska preuredba ne pomaga. Le če gre učiteljstvo med starše ter jim pove, kam hoče vzgoja, kakšni so nje cilji, kako se ti cilji najprej dosežejo, se bo res tudi šola izboljšala, a kar je glavno, se bo izboljšal mladi rod.

Dosegli bi to z roditeljskimi sestanki, če bi bili dobro, enotno vodení. A komu naj potožimo, če so danes najlaže in najbliže stvari kot zvezde daleč?

Borba proti zlu i pokvarenosti

Ako pažljivim okom, psihološkim pogledom promatramo način kojim se širi zlo i pokvarenost, opažićemo, da se širi ponajpače tako, što se tomu zlu ne protivimo, da ga trpimo, da ga ne osudujemo, te da ispričavamo svakojako pokvarenjake oprostajući im i uzimajući u obzir sve okolnosti. Istina je, da opstoji ona talijanska: Chi tutto comprende, tutto perdona, ali baš u toj poslovice krije se zlo, koje opet radja zlim, to jest, tako se širi pokvarenost. Razumije se, tat dobro razumije tata, pak mu «velikodušno» sve oprašta i navesti će sve razloge, da je on baš morao krasti i postati tatom. Dotična dama će opet uzeti na znanje i ispričati svoju pokvarenu kolegicu u zloći, jer je baš ona onakova. Baš ona naša: Lonac nek se ne ruđa luncu — kriva je onom velikom zlu i pokvarenosti današnjeg sveta. Šuti, ta i ti si takav! ušutkat će domaći mudrac budikojeg susedskog kritičara. Zlo se trpi i ispričava, jer su — i drugi ljudi, većina ih, zli i opaki. Ne protivni se dakle najveći deo sveta zlu i pokvarenosti, jer «errare humanum est». — Bio sam svedokom, kako je sin trčao kolcem na svoj vlastitog oca. Ljudi su žalovali oca čudeći se. Ta i ja sam takav bio napram svomu ocu — odvrti im on. I time je sve rečeno i — oprošteno. Ali uzgojitelj, čovek zdrava uma i srca, čovek širokog pogleda, komu je na srcu i pameti dobro i sreća obiteljska, narodna i ljudska, ne će onako lake ruke zloću i izopačenost uzeti u obzir, metnuti ju «ad acta», oprostiti, trpeti i dalje bezbrižno živeti ne mareći za ceo svet. Pa nek propadne, samo da je meni dobro i da nisam ja takav! — ne će reći ovako misaoni uzgojitelj, mudri narodnjak i kulturni čovekoljub. Istina, dandanas broji svet vrlo malo ovakovih moralnih apostola, premalo žalibože, ali ih — ipak imade onakovih, koji stoje uvek oburužani na frontu, da se bore proti pokvari i zlu; da ga leče, suzbijaju i brane mu širenje. Ovi i ovakovi jesu jedini i iskreni uzgojitelji, pravi rodo — i čovekoljubi. Ovi su odabranici Neba i Providnosti, da ušćuvaju na svetu krepost; tabernakal su, u kojem se sakriva najveće ljudsko dobro — moral. Ovi odabranici ne će mirovati i resignirano

gledati kako ma susedi i ljudstvo gnjije i se valja u glibu opačina, nego će zborom i tvorom odupreti mu se. Njihov glas sličić glasom onoga: Saule, Saule, zašto me proganjaš? Oni će opomnjati nevrednike, pokarati i kazniti ih, a sve ovo u dobro ljudsko, te iz ljubavi do kreposti i morala, koji su jedini stupovi ljudske sreće i prave prosvete. Čovečanstvo mora napred, moramo ga voditi k savršenstvu, k boljetku i sreći, a put do toga jeste put poštenja, kreposti i čudoredja. Osobe i narodi ginu i padaju, ako ih ne vode u životu moralni uzvišeni i čisti principi. To nas već uči svakidanje iskustvo i povest, koja ne laže i ne vara. Samo ono što je čisto ne gnjije i se uzdrži; rdja, nečistoća, trulost i gnjiloba jesu počeci propasti. Izopačen — pojedinac — i narod nizbrdicom hrli u propast.

Sve ovo imade pred očima vredan otac, skrbna majka, zauzet učitelj, pravi svećenik, misaoni državnik, političar i svaki uzgajatelj, pak će oni trpeti zlo i ne protiviti mu se. Rdjavo oružje valja čistiti i svetlati, inače postaje neuporabljivo. Raditi i nastojati na suzbijanju zla i nemoralna znači čistiti rdjavo oružje, znači klaštiti voćke i pleti kukulj med pšenicom. — Ovo znači dalje — protiviti se zlu, prečiti ga i suzbijati. Najveće zlo je danas ne protiviti se širenju pokvarenosti. U tomu leži glavni povod i izvor nemoralu. Dandanas ko da se pokvarenjaci dogovoriše: Ja sam grešnik, ti si zlobnik, on je nečudoredan — šuti ti, šutiću i ja; ne kritikuj mene, ja neću tebe; sakrivaj moje a ja ću tvoje zloće. Eto, u tome se sakriva razlog širenja pokvarenosti. Pošten rodoljub i čovekoljub će pronaći izvore zla, pak će ga nastojati — isčupati i utamaniti već u klici, te ne će trpeti da prokljuje zlo, da raste i plodi. Ovakov treba da bude svaki uzgajatelj ako se već takovim smatra, a ponajjače roditelji, učitelji i svećenici. U njihovim bo rukama stoji čovečanske i ljudske dobrine i ideali. Kakovi su oni, takav je svet. Po visini i nizini morala roditelja, učitelja i svećenika suditi možeš sreću, prosvetu i budućnost nekog naroda. Ako svi toleriraju zlo, ova tri čimbenika ti ne smeju. Čim oni popuste i zastruje i oni strujom pokvarenosti, tim časom stane njihov narod rdjaviti, gnjiti i propadati. Protivimo se zlu! Borimo se proti zlu i pokvarenosti!

N. ZEC:

Očuvanje pismenosti u narodu

Najjače sredstvo u širenju prosvjete i kulture je danas bez sumnje pismenost i štampa. Nepismen čovjek skoro da se i ne može danas probijati kroza svijet ni održati, jer ga bujica sposobnijih odbacuje u stranu. Napredak nekoga naroda mjeri se statistikom pismenih, dotično analfabeta. Napredniji život i blagostanje naroda i ne da se zamisliti danas bez pismenosti.

Zatvaranjem i ukidanjem naših škola prijeti narodu našem pogibao nepismenosti, dakle i zaostalosti; ako i ne možda nepismenosti uopće, a to baram one materinjeg jezika. Da se spasi narodu pismenost njegova, treba ponajprije da on tu pismenost uzljubi, što je zacijelo već i dosele bilo u punoj mjeri. Kad mu je pismenost njegova postala svetinjom (gdje nije, da se takvom stvori) i amanetom, on će je predavati od koljena do koljena; otac

sinu, rodbina rodbini, brat sestri, zaručnik zaručnici — i održat će se. Jer molitve svoje narod ne zaboravlja, običaje ne dopušta; ne zaboravlja ni priča ni pjesama svojih, jer to sve zajedno sačinjava njegovu **Vjeru**. U taj vijenac vjerski trebalo bi da naš narod uplete i **pismenost** svoju. Onda će biti vrlo mnogo neplaćenih učitelja. U ovim momentima ne će možda biti teško dokazati narodu blagodati čitanja i pisanja, a pogibelj gubitka narodne pismenosti vidi i sam, pa kao što je nekada Isus Hrist izučio učenike svoje da jednom postanu učiteljima narodnim, tako bi trebalo da se svaki naš učenik osvjedoči o važnosti narodne pismenosti i narodne prosvjete, pa da učeći sam sebe uči i za druge, to jest s namjerom da i on postane najveći dobročinac naroda svoga: učitelj njegov, koji će u časovima odmora poučavati drugove svoje, ukučane, prijatelje, susjede, seljane. — Jednim sistematskim i namjernim radom možda bi se dala podići lijepa družba ovakih podržavatelja i promicatelja narodne pismenosti. Bili bi to pravi lučonoše njegovi u doba mračno.

Opazovanje proizvodov upodabljl. umetnosti

(Konec.)

(Ferdo Kleinmayr)

III.

Stremljenje nekaterih upodabljaljajočih umetnikov, ki delujejo za mladino, gre za tem, da se hoté ponižajo do otroka, da postanejo otroški in često — otročji. To doživljamo že nekaj časa. Vendar mora iti naša pot, začrtana po novih načrtih v obratni smeri. Mi hočemo in moramo dvigniti otroka do prave umetnosti, do umevanja pravih, velikih in večnih umotvorov upodabljaljajoče umetnosti.

Ob sledeči paraleli vam bo to jasno. Ali niste čutili večjega zadovoljstva, ko se vam je posrečilo odpreti otroško dušo k spoznavanju recimo kakšne Aškerčeve balade, kakšne povesti naših starejših in modernejših klasikov, negoli ko ste z njimi srebali razredčen močnik gotovih (ne vseh!) «mladinskih» pisateljev, ki ne ponujajo prav ničesar, ne vam, ne otroku, ne duši, ne razumu, najmanj pa umetniškemu čuvstvovanju?

Evo, tako je tudi s proizvodi upodabljaljajoče umetnosti. Do viška bomo stremeli, pustili bomo pa v nemar vsako igračkanje tudi na tem polju.

* * *

S svojo sodbo o katerem si bodi proizvodu upodabljaljajoče umetnosti smo kaj nagli. Ako nam slika ugaja, potem je dobra, je umetniška, ako nam ne ugaja, potem je slaba. Večkrat pa sodimo po sugiriranih nam «načelih». Vendar pa je tudi pri upodabljaljajoči umetnosti potrebno znanje, opazovanje, resno hotenje in delo, da prav spoznamo najvišje vrednote njenih proizvodov. Priučiti se moramo **objektivni sodbi**. Po nji spoznamo jedva bistvo in namen te umetniške stroke. To sodbo pa dosežemo po sistematičnem opazovanju. Sistem pa nam podaja le **smeri, ki naj jih zasleduje oko pri gledanju**, nič drugega. In sistem, ki ga hočem tu obrazložiti, naj določi v preprosti obliki načela, ki naj nas vodijo pri opazovanju umetnine. Vendar velja sistem za učitelja in ne za učenca; hočem reči, da s tem teoretičnim blagom ne bomo pitali svojih učencev, temveč da nam bo ono le nekako navodilo, prilična metoda, ki ji hočemo slediti.

Učitelj mora pač oko svojih gojencev voditi zavestno in smotreno. Od te zahteve ne moremo odnehati. Opis umetniškega proizvoda je prav tako potreben, kakor poslušanje kompozicije ali čitanje pesnitve. Predno nismo opisali umetnine, ne moremo izraziti svoje sodbe o nji. Proizvod upodabljaljajoče umetnosti nam sicer istočasno, v enem hipu predstavlja kakor celoto, kar nam proizvodi drugih umetnosti (n. pr. glasbe, pesništva) podajajo v zaporednih časovnih presledkih. Ali kdo more dojeti tak proizvod upodabljaljajoče umetnosti tudi v enem samem trenutku? To ni mogoče. Mi smo primorani umetnino **analizirati** po raznih, gotovih vidikih, ter jo potem sprejemati polagoma v svojo zavest. Sredstvo k temu duševnemu delovanju je opis.

V prvo je glavno vprašanje: **Kaj vidim?** Pri odgovoru na to vprašanje izločimo najprej vsako subjektivnost, vsako vprašanje, ali mi proizvod ugaja ali ne ugaja. Opis naj se drži le stvarnosti, ter naj jo poda v kratkih potezah lepo urejeno. Ali že za ta namen rabimo neki načrt.

Poudarjali ne bomo najprej, **kaj umetnina predstavlja**, temveč bolj, **kako predstavlja**, vzdrževali pa se bomo za sedaj še vsake scdbe. Potem bomo

iskali glavno osebo (reč itd.) v umetniškem proizvodu. Pri starejših umetniških «šolah» je to lažje negoli pri modernih. Nato se bomo lotili podrobnosti, ki jih zasledujemo v kretnjah in obliču glavne osebe. Nato se obrnemo do stranskih oseb, od ospredja do ozadja na sliki itd.

Plastična dela (kipi) nam seveda podajajo navadno eno samo osebo. Če je tako, jo moramo čim bolj možno natančno opazovati. Ne smemo pa prezreti podstavka, ali h kipu spadajoče arhitekture. Ako hočemo opazovati stavbinski proizvod, bomo pričeli s snovjo, iz katere je zgrajen, ga opazovali od temeljev do strehe (ne narobe!) in slednjič njegove okraske.

Vedno bomo pazili, da dobe učenci prave predstave, ki jim pa tehničnih imen ni treba dodati.

Po tem objektivnem opisu sledi jedva pravo umetniško poglabljanje. O tem pa sledeče.

* * *

Pet glavnih vrednot ali kategorij je, na katerih sloni umetniški proizvod upodabljaljajoče umetnosti. Te vrednote nam podajajo smeri sistematično urejenega umetniškega opazovanja. In te vrednote so po prof. Strzygovskem:

1. snov in tehnika.
2. predmet,
3. lik,
4. oblika,
5. vsebina.

O vsaki čisto kratko nekaj.

Snov (materijal) omogočuje sploh postanek umetnine. Umetnina je tedaj vezana na snov, ker brez nje ne more obstajati. Vendar izdelujejo iz iste snovi različni umetniki različne umetnine. Upoštevati pa moramo način uporabe snovi, t. j. **tehniko**. Tehniko si veliki umetniki često ustvarjajo sami, srednji slede mojstrom. Velik umetniški proizvod zahteva neoporečno tehniko. Opažati moremo, da se prav moderni umetniki zelo bavijo s tehniko. Iz teh kratkih stavkov spoznamo, da se umetniki veliko bolj bore s snovjo in tehniko, negoli bi mislil naiven človek. Prvo naše vprašanje pri poglobitvi v umetnino bodi tedaj vprašanje po snovi, iz katere je umetnina ustvarjena in po tehniki, s katero je umetnik obdelal snov. To sta dve sila kočljivi vprašanji, osobito če ne stojimo pred izvirnikom, temveč le pred posnetkom. Često namreč prehaja uporabljena snov preko svoje prave naloge in postane del onega, kar smo zaznamovali pod kategorijo «oblika». Le mislimo si, da bi bil bronast kip izklesan v mramorju. Ali bi ne zadobil v tem slučaju drugačne oblike? Pri stavbarstvu je vprašanje snovi celo velevažno. Saj mora dobiti iz opek zgrajena stavba čisto druge oblike negoli lesena ali kamenita. Pa če se tekom stoletij lesena stavba spremeni v kamenito, kakor je to dokazano dejstvo pri starogrških templjih? Pa če se kamenita stavba kakor n. pr. egiptovska piramida spremeni v moderno železno, kakor je n. pr. slučaj pri Eiffelovem stolpu? Kratko rečeno, vprašanje po snovi in tehniki je nepremostljivo, ko hitro se obrnemo do upodabljaljajočih umetnosti.

Predmet umetnine bomo obravnavali, ko smo si o snovi in tehniki na jasnem. Po predmetu se vprašamo: «Kaj predstavlja umetnina?» Predmet upodabljaljajočih umetnosti se krije tedaj nekako s «snovjo» pesniškega proizvoda. V predmetu še ne zasledimo umetnosti. Umetnost se pač izraža v obliki, ki jo je umetnik podal predmetu. Vendar moramo skušati, da shvatimo tudi predmet. To sicer ni neobhodno potrebno za umetniško umevanje,

vendar pojasnjuje umetnino. Ako sem n. pr. s prvim umetniškim čuvstvom sprejel vase vso lepoto lahnega ženskega telesa, ki ga spremlja brzonožna srna, kakor mi ju predstavlja kip, je pač skoro brezpomembno, jeli vem, da predstavlja ta kip Dijano, ali pa tega ne vem. Vendar olajša spoznanje predmeta razumevanje umetnine. V upodablajoči umetnosti pa imamo panoge, kakor n. pr. ornament in tihožitje, kjer o pravem predmetu sploh ne morem govoriti.

Lik*). Umetnik nam mora predočiti neki predmet. Po kateri poti naj hodi, da nam ga predoči? Za to rabi umetnik like (podobe, postave, telesa sploh). K temu rabi zopet modele. Ali modeli so mu le pripomoček, saj umetnik ni fotograf, da bi sodili njegovo delo po tem, v kolikor je »zadel« model in v kolikor ga ni. Umetnost ni nikoli verna kopija resničnosti in naj izhaja iz še tako naturalistične šole. Umetnik posnema po modelu le to, kar se mu dozdeva uporabno. Prirodni lik in umetniška oblika, ki mu jo da umetnik, sta tedaj dve povsem različni stvari. Samo iz svoje domišljije umetnik gotovo ničesar ne more podati, vse se naslanja na like, ki jih je videl v prirodi, ki jih je pa prerodila njegova domišljija. In prav v tem tiči skrivnost, v kakšnem razmerju stoji umetnik napram prirodi; kakor nam od njega izbrani predmet pove, v kakšnem razmerju si stojita upodablajoči umetnik in sodobna kultura. Raziskovati bomo tedaj morali, v koliko se je umetnik oddaljil od prirode in v koliko se naslanja ob njo. Saj je pač neko posebno svojstvo umetniškega naziranja vsakega Evropejca, da v umetnini išče prirodo, bodisi po umetniku še toli individualizirano. Seveda je taka konstatacija za učitelja, ki mu primanjkuje gotova vaja, precej težka, ker se nam pri opazovanju umetnine odtegujejo modeli.

Vendar moram pripomniti takoj, da ustvarja stavbena umetnost like, ki jih ne najdemo v prirodi; ona svoje like v istini iznajde. Ali priroda podaja tudi stavbarstvu svoje zakone, zakone prirodnih sil, zakone težnosti, preko katerih ne more umetnik.

Ornament pa se naslanja deloma na prirodne like, ki so tudi geometrični (n. pr. kristali), deloma pa ne. Proizvodi te panoge umetnosti, kakor jih vidimo n. pr. v islamski umetnosti, se nam predstavljajo kakor nekaj povsem abstraktnega; mi jih sicer občudujemo, jih pa, kakor Evropejci, ne moremo povsem pojmiti.

Snov in tehnika sta **predpogoj** umetniškega proizvoda; predmet in lik sta **vnanji vrednoti**, ki jih iz sveta prejema umetnina; ali vse to ne tvori še umetnine.

Oblika umetniškega proizvoda je ono, kar vpliva na čute in na čuvstvanje opazovalca. Predmet in lik zaposlujeta bolj naš razum, naše spoznavanje, oblika jedva vzbuja umetniško sočuvstvanje, rodi doživetje opazovanega dela. Brez umetniške oblike ni umetnine. Oblika pa stremi za tem, da prilagodi posamezne like skupnosti likov, celotnemu vtisu. Ko hitro gledamo umetnino s tega stališča, ne povprašujemo več po posameznih likih, temveč po **gromadi**, po masi. Gromado posebno občutimo pri

*) Dovolite jezikovno opazko. Dal sem (po M. Cigaletu: »Znanstvena Terminologija«) nemški besedi »Gestalt« prevod »lik«, in besedi »Form« prevod »oblika«. »Gestalt« pomeni sicer tudi »tvorba, podoba, lice itd.«. Vendar če rabim za »gestaltlos« našo tako značilno »brezlik«, upam, da bo beseda »lik« na tem mestu dovoljno jasna.

stavbenih izdelkih; saj se pri njih snov skoro istoveti z gromado. Vendar moramo povpraševati tudi pri plastičnih in slikarskih umetninah po gromadi, v kolikor nam jo umetnik pač predočuje z drugačnimi sredstvi. Ob gromado se vrsti **prostor**, bodisi ta res pravi, kakor pri plastiki in arhitekturi, ali pa samo označen, kakor pri slikarstvu. Od pojma »upodablajoča umetnost« se ne da ločiti pojem »lik« kakor gromada v prostoru. K temu pride še **svetloba**, ki jo često (ne vedno, n. pr. v plastiki ne) spremlja **barva**. Gromada, prostor, svetloba in barva so značila umetniške oblike. In s tem se moramo baviti, ko stojimo pred umetnino, ako jo hočemo res doživeti.

Vsebina so duševne vrednote, ki jih je položil umetnik v svoj umetniški proizvod. V kolikor nam umetnina ugaja **čutno**, to je pač vprašanje njene oblike. Ali čutnost ni vse; saj morajo pač naši čuti posredovati med vnanjim svetom in dušo. Umetniški proizvod mora vplivati splošno na naše **čuvstvanje**. In vplivati mora z dušo, ki jo je vanj položil umetnik. To je zadnja in najvišja naloga vsake umetnosti, tako tudi upodablajoče. Vprašati se moramo pred vsakim umetniškim umotvorom slednjič: Kaj nam je hotel s tem povedati umetnik? Neka resnica, neka misel, ki navdihuje vso umetnino, je v nji skrita. In nemi govor umetnika moramo razumeti. Saj ni ustvaril svoje umetnine samo, da pasemo ob lepi obliki svojih oči. On je hotel seči globlje. Kaj je torej prava vsebina njegovega dela? Razumemo li njegovo dušo, razumemo dušo onega časa, ki je živel v njem? Brez take vsebine ni prave umetnine, naj si bo njena oblika še tako lepa. Oblika brez vsebine postane manira in taka umetnina nas ne more ogrevati, medtem ko često zasledimo vsebino, t. j. umetnikovo dušo, v umetnini, ki v obliki ni dovršena.

Hočem povzeti dosedaj rečeno v tabelarični obliki, kakor jo podaja L. Potpeschniggova na podlagi Strzygovskega sistema. Tabela nam kaže v skupnem okvirju vse predpogoje, na katerih je nastal umetniški proizvod upodablajoče umetnosti in po katerih se moramo vprašati pred vsako tako umetnino, ki jo opazujemo resno. Ti predpogoji (vrednote ali kategorije) se dele sledeče :

1. Snov in tehnika povzr.: stvarjenje cilj: znanje		Svet	
		pomen	prikazen
Umetnik	objektivna omejenost	2. predmet povzr.: kultura cilj: namen	3. lik povzr.: priroda cilj: vpodabljanje
	subjektivna svoboda	5. vsebina povzr.: duša cilj: izraz	4. oblika ; ovzr.: čuti cilj: vtis

povzr. = povzročitelj

Iz te tabele je razvidno, kako sta predmet in lik **objektivni** vrednoti, ki prehajata iz vnanjosti (iz sveta) v umetniški proizvod, in kako se udeležuje predmet na polju pomena, lik pa na polju prikazni. S tema dvema vrednotama stopa umetnik v razmerje s kulturo in naravo. Te dve objektivni vrednoti pa sta podrejeni višjima **subjektivnim** vrednotama, ki jih zopet ločimo po pomenu in prikazni, v kolikor namreč določa umetnikova duša vsebino, umetnikova čutnost pa obliko umetnine.

Umetnina tedaj zlije vse te, tu teoretično izluščene vrednote v eno celoto, ki stoji potem med umetnikom in občinstvom kakor sredstvo, s katerim se izraža umetnik.

To naj bo kratek obris metode, ki jo moramo zasledovati, ako hočemo resno proučevati umetniški proizvod, ter ako hočemo postati šolski mladini zanesljivi spremljevalci pri opazovanju umetnin, ako nočemo zagaziti v enostranski, vseskozi škodljivi diletantizem.

Iz zakonodaje

O ŠOLSKI OBVEZNOSTI.

I. del. — O šolodolžnosti sploh.

Čl. 1. — Pouk mladine je obvezen od 6. do 14. starostnega leta.

Čl. 2. — Šolodolžnosti se zadosti z obiskovanjem dnevne ali večerne šole v občini, kjer prebiva učenec. S kraljevim dekretom se določi stopnja šol, ki so jih občine dolžne vzdrževati po številu šolskih obvezancev in po finančnih zmožnostih občinskega proračuna.

Čl. 3. — Za zadoščenje šolski dolžnosti so odgovorni starši ali njih namestniki ter delodajalci.

Za najdenčke ali druge otroke brez rodbine, sprejete v dobrodelne zavode, so odgovorni ravnatelji zavodov, in kadar so ti otroci oddani v oskrbo zasebnikom, predstojnik rodbine, ki sprejme gojenca iz zavoda.

Čl. 4. — Starši ali namestniki oskrbe lahko na svojo roko pouk šolodolžnemu, toda v tem slučaju morajo pokazati svojo tehnično in gospodarsko zmožnost, da to lahko store. Šolodolžni, ki ne obiskujejo javne šole, morajo s štirinajstim letom napraviti skušnjo meščanske šole ali kake druge šole za ljudsko, ki pa ima isto število let. Skušnjo bodo morali ponavljati, dokler je ne naredo. Po štirih dobach skušenj se kandidat, ki ni uspel, oprosti šolodolžnosti.

II. del. — (Govori o pouku slepih in gluhonemih.)

III. del. — O nadzorovanju šolodolžnosti in o ukrepih proti zanemarjanju šolsk. obiska.

Čl. 12. — Župan je dolžan predložiti vsako leto vsaj en mesec pred otvorjenjem šole okr. šols. nadzorniku izkaz otrok, ki so po svoji starosti šolodolžni, ter navesti kraj, kjer se bodo morali sprejeti v šolo. Navede tudi ime staršev oz. namestnikov.

Nadzornik odredi vpisovanje v šolo ter ob začetku šolsk. leta primerja ta imenik z imenikom šolodolžnih, ugotavlja, kdo ni vpisan.

Izkaz onih, ki se niso vpisali, se na zahtevo šolske oblasti pritrdi za dobo enega meseca na sodni deski.

Čl. 13. — Po preteku meseca po razglasu opominja župan osebo, odgovorno po čl. 4 tega odloka ter jo pozove, naj zakonu zadosti.

Če odgovorni ne poskusi drugače oskrbeti pouka, ali se ne predstavi županu, ali ne opraviči z zdravjem oz. drugimi težkimi ovirami odsotnosti

Ne trdim, da ne bi bilo drugih metod, mogoče celo boljnih, ali ene in to predvsem resne se bomo morali držati. Izbira je pač svobodna. Hotel sem le reči, da se moramo lotiti tega predmeta z vso resnostjo, ki nam jo nalaga odgovornost, ki jo nosimo kakor vzgojitelji. Hotel sem nekoliko pokazati težkoče onemu, ki mu je umetniška vzgoja mladine resna zadeva. Kakor je pot ustvarjajočega umetnika strma in trnjeva, polna dela, dvomov in duševnih muk, tako tudi pot onega, ki hoče umeti umetnika, ne more biti lahka in lahkomišelná. Iščimo tedaj iskro umetniške nadarjenosti, ki biva skoro v vsakem človeku, v nas samih, v naši duši; vzgojimo jo, ako je bila zasenčena, v svetel plamen, ki bo vodil našo deco v sveti hram upodablajoče umetnosti.

*

V prihodnjih številkah hočem podati nekoliko praktičnih primerov tega našega novega delovanja.

otroka, ali ga ne pošlje v šolo tekom osmih dni po opominu, zapade kazni kakor določa čl. 15.

Čl. 14. — Tekom šolskega leta ugotovljene neopravičene zamude javijo ravnatelji ali učitelji s priporočenimi naznanili staršem oz. odgovornim osebam (po čl. 4.).

Če naznanilo ne zaleže, javijo tekom 10 dni županu, ki brez odloga uporabi določbe sledečega člena.

Čl. 15. — Kdor je odgovoren za nevršenje šolske obveznosti, se kaznuje z globo po županskem odloku.

Globa je 2 L. Če se pa dvakrat neuspešno uporablja, se more zvišati do 50 L. Globa se tekom leta uporablja lahko v vseh svojih stopnjah.

Globljeni lahko vedno ugovarja kakor določa obstoječi občinski zakon. Sicer se prestopek naznani sodišču, ki potem uvede izterjanje.

Čl. 16. — Dvojni globi so podvrženi delodajalci, ki imajo v svojih podjetjih zaposlene šolodolžne, a jih ne pošiljajo v šolo.

Čl. 17. — Vsem, ki so rojeni po l. 1885. se orožno dovoljenje izda le pod pogojem, da sam podpiše prošnjo v navzočnosti funkcionarja javne varnosti, ki ugotovi to dejstvo, lastnoročni podpis in navedbo položaja in bivališča, tako na prošnji kot na izdanem mu dovoljenju.

Pod istimi pogoji se dajajo obrtna in prodajna dovoljenja onim, ki so rojeni po l. 1890.

Rojeni po l. 1917., ki niso zadostili šolski obveznosti po predpisih tega dekreta, se ne pripuste v javne službe ali v službe javnih bitij.

Dovoljenja ali sprejemi v službo v nasprotju z določili čl. 17 se bodo morale preklicati na navadno zahtevo kr. proveditorja.

IV. del. — (Govori o šolskih patronatih.)

GLOSE

«Unione Magistrale Nazionale» je v januarju predložila ministrskemu predsedniku, ekscelenci Benito Mussoliniju, bivšemu kolegi, obsirnejšo spomenico, v kateri opozarjajo na različne nedostatnosti šolske reforme ter navajajo predloge v izboljšanje. Nekaj zanimivejših stvari posnemamo, ker se tičejo pravnega položaja vsega učiteljstva:

Juridična figura učitelja je še vedno slabo opredeljena, in sicer zato, ker prispevata za vzdrževanje učitelja istočasno občina in država. Posledica je, da se z učiteljem često postopa kakor bi bil manjvreden v primeri z državnim uradništvom. Po-

državljenje šolstva, ki je pričelo z zakonom 4. jun. 1911. ter nadaljevalo s prehodom večine občinskih šol v deželne, je rešeno z uvedbo pokrajinske šolske uprave.

Popolna odvisnost učitelja od države je dana že z vso zakonodajo, ki prepušča vladnim organom imenovanja, premestitve, nadzorstvo ter vse drugo. Zato bi se moral smatrati učitelj enak državnemu uradniku.

Skušnje za učiteljstva bi se morale vršiti vsako leto in ne vsaki dve. Člani komisij naj bodo tudi učitelji.

Popolnoma prav je, da se skušata vzpostaviti red in disciplina v učiteljskem stanu ter da se pozovejo k redu vsi taki, ki niso vršili svoje dolžnosti. Predpisi bi se pa vendar lahko izognili gotovim strogoštim:

1. Plačani zdravstveni dopusti naj bi se dovoljevali do 6 mesecev (namesto le do 2). Naj se raje uvede stroga kontrola bolnih.

2. Zdravstveni dopusti (aspettativa) s polovično plačo naj trajajo do 18 mesecev.

3. Odpravi naj se določba dveletnega službovanja na istem mestu, ker je lahko vzrok težkih neugodnosti.

4. Premeščanja se vrše: a) z ozirom na službena leta; b) iz rodbinskih razlogov; c) iz zdravstvenih

vzrokov. V slučaju istih službenih let se daj prednost rodbinskim ali zdravstvenim razlogom.

5. Častni imenik (ruolo d'onore) naj se odpravi, ker bo povod mnogim krivičnostim, nevoščljivosti in tihim vojnjam.

6. V zadevi prizivov naj se zakon bolje uredi. Prizivi nastajajo, če ni zakon jasen.

7. Zgrešeno je, da se ne more ugovarjati proti službeni kvalifikaciji.

8. Naj bo le obvezno bivanje učitelja tam, kjer poučuje. Mora pa se učitelju oskrbeti stanovanje.

9. Učiteljem, bivšim bojevnikom, naj se priznajo vse ugodnosti, ki jih uživajo uradniki, bivši bojevniki.

10. Odpravi naj se omejitev službene starosti na 140 obveznih službenih dni. S tem je zadet učitelj, ki je prisiljen radi boleznii, zapretja šole ali podobnega, da ne poučuje.

11. Učitelji naj imajo svoje zastopstvo v vseh upravnih ali disciplinarnih organih v svrhu zakonite obrambe svojih pravic.

12. Vsakomur naj se zabrani poučevanje na javnih ali zasebnih šolah, ako nima spričevala učiteljskega.

13. Naj se ne nadomešča na provizoričnih šolah plačanec z učiteljem. Dnevna in dogovorjena plačila nista primerna za učiteljev poklic.

O sestavljenih besedah

O pisavi in rabi besedice le in li

V Breznikovi slovnici so v pravopisnem delu v 112. § (prav tako pri zaimku) ti le primeri: le-ta, le-to, le-te, le-temu, le-tej; le-oni, le-ona, le-ono; le-sem, le-tod; brez vezaja se rabi: tale, takle, takale, takole, tamle, todle. Tam pravi, da se pišejo prvi primeri tako zaradi razločevanja, kot n. pr. le-to od sam. leto. — Prvič je tak argument slab in se ne smemo v pravopisu nanj ozirati in drugič je prvi in drugi način napačen.

Oglejmo si primer tale in sklanjajmo ga: tale-tegale, temule, pri temle, s temle. Ta beseda se sklanja v sredi besede. Besede pa se ne sklanjajo v sredi in zato niso ti primeri spojenke, ampak sestavljenke. Če ne, bi z vso pravico pisali tudi tatam, tegatu, tistemutukaj, ali v Novem mestu, nad Golimbrdom, kar pa je proti vsem pravopisnim pravilom.

Besedica le je v vseh primerih, v katerem koli pomenu naj nam rabi, samostojna beseda in tvori z drugimi besedami sestavljenke in nikdar spojenk. Oglejmo si vse načine.

I. Le, ki je nastal iz giejl, podkrepljuje zaimke in prislove in je vedno samostojna beseda.

Zaimki: ta le, to le, tega le, te le, tej le; oni le, ona le, ono le, onega le, onemu le; tisti le, tista le, tisto le, tistega le; tak le, taka le, tako le, takemu le; prav tako, če je članek le spredaj: le ta, le to; le oni, le ona, le ono, le onega.

Prislovi: tu le, tukaj le, tam le, ondi le, sem le, tja le, tod le, ondod le, sedaj le, tako le, toliko le, zato le, tisti tam le; — le sem, le tod.

II. Členek le, ki nam rabi v neštevilnih pomenih, je tudi vedno samostojna beseda.

1. Podkrepljuje velelnik in izraža vzpodbudo: Le idi! Le idi le! Le poglej! Le ustavi se, le! Le pridi le! Le daj mu jih! Le še pridi! Le počasi! (delaj, stopaj!). Le tako dalje! (delaj!). Le sem! (idi!). — V grožnjah: Le čakaj! Le čakaj, le! Naj mi le pride!

2. Podkrepljuje glagol v vprašalnih stavkih v pomenu neki in izraža vzklík: Kam je le šel! Kaj le

delata! Pa tudi: Kam je le neki šel! Kaj le neki delata!

3. Pomeni nadaljevanje dejanja: Tolažil sem ga, on pa je le jokal. Prepričeval sem ga, on pa je le trdil svojo.

4. V pomenu vendar, kljub temu izraža nasprotje prvemu stavku: Ustavljaj sem ga, pa je le šel. Čeprav praviš, da ni, pa je le. — Podkrepljuje tudi samo členico vendar: Ustavljaj sem ga, pa je vendar le šel. Bil je zelo bogat, pa je le umrl. (V tem pomenu rabi mnogim spaka vseeno).

5. Stoji v pomenu samo: Saj nisi le te tukaj! Le eden je! Le tod se sme hoditi! Dam ti le toliko, da bo za silo. Imam le take hruške. Ta dva nič ne delata, ampak se le preganjata. Vsi so bili prišli, le tebe ni bilo. Ni le ta, ampak tudi tisti. Ne le ta, ampak tudi tisti je kriv (=ne le — ampak tudi = ne samo — ampak tudi). Le možem je vstop dovoljen. Če bi bil storil le še en korak, pa bi bil strmo-glavil v prepad.

6. V pomenu vsaj: Ko bi bil le na polovici poti! Da je le eden!

7. V zvezi z nikalnico ne pomeni nikar, pa le tedaj, če se nanaša na dejanje: Le ne prenašli se! Le ne ustraši se! Le ne gledaj tako neumno! — Ali pa v pomenu niti, če se ne nanaša na dejanje: Le toličkaj ne! Le eden ne! Le enega koraka ne!

8. Za členicama če, da, kjer podkrepljuje povedek: Če le moreš! Da si le prišel! Če se le ne motiš! Če bi se le ne ubil!

9. V zvezi s členico še pomeni komaj: Še le sedaj si prišel! Še le jutri pojdem! Tu sem še le tri dni. Danes je še le petek.

Vprašalna besedica li je tudi samostojna beseda, ker se glagoli, ki stojijo pred njo, pač spregajo: Si li bil? Ni si li bil? Moreš li priti? Smo li bili tam? Je li, da je tako!

Besedna skupina kali je spojenka. Nič se ne bojmo, da bi jo v stavku zamenili z glagolom v 3. edn. osebi: kali. Da je to spojenka, sklepamo lahko iz tega, ker ta spojitev ni dovolila stari vprašalni besedi **ka**, da bi se bila razvila v **kaj**; Ali gori, kali?

Ivan Matelič.

FELJTON

Srečko Kumar *)

(Sestavil Albert Širok.)

Kumar je rojen v Kojškem v Brdih pri Gorici. V mladosti je bil neugnanec vsem v spotiko.

Ljubezen do glasbe je podedoval po očetu, ki je bil godec in veseljak. Hodil je na ples in veselice in je jemale malega Srečka s seboj, da mu je nosil bombardino. V tistih dneh je vzljubil Srečko glasbo. Prosil jes estro, naj ga uči klavirja in v devetem letu je pričel s prvimi vajami. Ker so imeli doma Srečka za brihtnega fanta, so ga poslali v Gorico na gimnazijo. Tu pa je tičal dolge dneve v »šundromanih«, in ni nič čudno, če so ga profesorji obmetali s peticami. Kot propadel študent je dobil nato službo v knjigarni v Gorici. Ker ga je gospodar izrabljaj in mu je bilo to življenje nezno, je ukradel v knjigarni desetico in je prijal domov s prošnjo, naj ga dajo zopet študirat. Vpisali so ga na učiteljske. Tu se je vršel zopet na učenje klavirja in violine; v četrtem letniku je vodil že orkester in zbor. Nato ga najdemo med voditelji štrajka, ki so zahtevali, da bodi učni jezik na učiteljski v vseh predmetih samo slovenski. Kot puntar in najglasnejši hujskač je bil izključen z vseh učiteljskih. Šele na posredovanje poslanca Rybářa pri Ploju in Stürgku je bil pripuščjen k maturi. Prvo učiteljsko mesto je dobil v samotnem Zapotoku. Ob čitanju Cankarjevega Martina Kačurja ga je prevzela groza samote in zbežal je kar sredi leta v Trst, kjer se je vpisal v Tartinijev konservatorij. Za učitelje je imel prof. Lebana in Illersberga; poslednji mu je bil resničen prijatelj. Po končanem konservatoriju ga je zaneslo hrepenenje k znamenitemu pedagogu in pianistu Pembaurju v Lipsko. Tu so začeli za Kumarja meseci stradanja, a obenem meseci poglabljanja in pravega spoznavanja. V dneh, ko ga je tiščal glad za grlo, ga vidimo po kavarnah in beznicah, kjer je z glasbenim »šundom« kravavo služil svoj grenki kruh. V Lipskem je prvič javno nastopil pri koncertu. Igral je Bacha in Chopina in nemška kritika je bila polna hvale. Morda mu je to pomagalo, da je dobil mesto klavirskega učitelja na šoli prof. Seibla, ki je bil doktor muzike iz Riemannove šole.

Ali v mrzlem nemškem vlemestu z brezkončnimi ravninami in s težkim meglenim ozračjem ga je mučilo domotožje. Ker je bil brez izdatnega stalnega zaslužka in je moral skrbeti poleg sebe še za ženo in otroka, je bredel v dolgove in je zato z veseljem sprejel vest, da je imenovan za učitelja glasbe na moškem in ženskem učiteljski v Negotinu v Srbiji. Odhod tja mu je preprečila vojna, ki je prav tedaj izbruhnila. Moral se je zadovoljiti s provizoričnim mestom pri tržaški Glasbeni Matici, a tudi od tam ga je kmalu odtrgala vojaška pest.

Pri vojaki se mu ni godilo baš najslabše; fronte ni videl in skoro, da ni imel puške v roki. Vodil je

(*) Srečko Kumar je izšel iz našega stanu, pa se je spet vrnil med nas ter se tako odločno odtisnil v zgodovino naše organizacije, da ne bo odveč, če objavimo v stanovskem listu studijo o njem. Nastopiti z našo pesmijo v Bolonji ni vsakdanje dejanje, tudi če prezremo okoliščine, v katerih se je nastopilo. Kdor je videl, kako je bolonjski glasbeni svet sprejel izvajanja Zvezinega zbora, bo čutil, da ni v objavi tega sestavka niti sledu kakoršnega koli osebnega kulta, niti ni študija spisana »pro domo«. Ker je zvezan s Kumarjevim imenom košček dela našega stanu, ima stanovsko glasilo tem več pravice rešiti pozabe nekaj podrobnosti, s katerimi so laže razumljiva kulturna stremjenja našega časa. Urednik

pevski zbor in je prirejal koncerte. Po preobratu se je ustavil še dve leti v Dėčinu, odkoder je tedensko zahajal k svojemu učitelju Pembaurju v Lipsko, nič ga ni strašila dolga pot. V Dėčinu je vodil zbor češke manjšine. Priredil je tudi Cankarjev večer za Cankarjev spomenik s sodelovanjem zbora ruskih oficirjev in znanega češkega violinista.

Od tu ga je zopet poklicala domovina. Vrnil se je in se je ustavil v Škednju. Ustanovil je svojo šolo, ki se je kasneje spojila z Glasbeno Matico. Prirejal je na svojem domu umetniške večere, združeval je pri sebi prijatelje umetnosti, pritegnil je k sebi pevke, violiniste in recitatorje in je prirejal z njimi koncerte, osnoval je Zvezin pevski zbor, izdajal publikacije, zainteresiral je za našo pesem italijansko javnost, pritegnil je k sodelovanju na koncerte Zvezinega zbora znamenite umetnike iz Jugoslavije in zamislil je turnejo po Italiji, ki se materialno ni obnesla, a je dosegla vendar lepe moralne uspehe v Bolonji, ki je muzikalno središče Italije.

Sedela sva v kavarni in Kumar mi je tožil: Veš Albert, da mi srce krvavi, ker moram odtod. Zdak še le, ko mi ponujajo službo drugod, čutim kako ljubim to zemljo, te kraje, te ljudi. Na vsem širnem svetu ni takih krajev in takih ljudi. Dvoje sem se naučil ljubiti v času, ko sem se potepal po svetu: domačo zemljo in trpeče ljudstvo, tisto ljudstvo, ki se peha za črni vsakdanji kruh, ko drugi v brezdelju požirajo tisočake. In še nekaj: slovenski jezik. Zdi se mi, da je naš jezik najlepši na svetu. Mogoče mislim to zato, ker je naš narod tako majhen, da smo si skoro vsi v bližnjem sorodstvu med seboj, mogoče je moja ljubezen do našega jezika tako poudarjena zaradi negotovosti njegovega obstanka. Ali naj bo že kakorkoli: naš jezik mi je svetinja, ki bi je ne dal za nič na svetu ne. Vidiš, zato sovražim Ilesiče. Mal narod smo, ali zdravo jedro. Kar je bilo gnilega, je povečini že padlo od nas. — Tisočletje smo kljubovali tujim navalom, a obstali smo. Sem optimist, ne obupujem.

Obmolknil je za trenutek, nato je dodal, kot da hoče podčrtati svoj optimizem: — Ti ne veš, kakšna volja do dela se me je polotila zadnje čase! Vrgel sem se spet z vsemi silami na klavir.

«Na klavir?»

— Zakaj se čudiš?

«Mislim, da si ga popolnoma opustil, že dve leti te je klavir zaman čakal.»

— Motiš se. Klavirja ne opustim nikdar. Če sem ga zanemarjal dve leti, sem ga zanemarjal, ker sem spoznal, da naše občinstvo še ni zrelo za klavirsko glasbo. Ta je ljudstvu najtežje dostopna. Saj veš, koliko klavirskih koncertov sem priredil v mestu in po deželi, v neakustičnih dvoranah in s slabimi klavirji. Ljudje so bili po večini hladni. Pomagal sem si na vse načine. Segel sem po razlagah, ki mi jih je napisal Grbec, pritegnil sem jih tudi stvari bližje, a še vedno so ostali tu brez pravega odmeva.

Kaj sem hotel? Spoznal sem, da je zborovo petje našemu ljudstvu najbolj pristopno in pustil sem začasno klavir in sem se lotil zbora. Zato sem sprejel «Ilirijo» pri Sv. Jakobu. Zato sem ustanovil s pomočjo prijateljev zbor učiteljske Zveze. Hotel sem priti od druge strani do svojega cilja. Seveda sem prišel medpotoma še do drugih, nič manj važnih uspehov. Poskusil sem izluščiti glasbeni »šund« s programov naših koncertov, propagiral sem

modernejšo strujo pri nas, od vseh omalovaževano, animiral sem naše skladatelje, da so se vrgli še z večjo vneto na delo...

Ti ne veruješ, da se da v kratkem času marsikaj doseči? Poglej programe vaških pevskih zborov pred vojno in sedaj. Kjer so dajali prej glasbeni «šund» brez vsake kritične izbire, pojejo sedaj Adamiča in Lajovca. Pa saj tudi ne more biti drugače! Od šestdesetih pevcev pri našem zboru, je trideset pevovodij, to pa pomeni, da se trideset pevskih društev na deželi modernizira. Ti vzgajajo spet nov naraščaj — in tako gre vse na bolje.

Po prvih naših koncertih so se oglašali kritiki, da je program pretežak za naše ljudstvo; pri zadnjih koncertih smo morali ponavljati Lajovca, in sicer na željo istega občinstva. Naš človek je sprejemljiv za vse, treba ga je le pravilno vzgajati. In kako bi mogli tako hitro razprodati naše glasbene publikacije, naše «Prve plamene», če bi naše hotenje ne pognalo kali? Ustvarjeno je že razpoloženje za glasbeno revijo na tem ozemlju, treba je le še ustanoviti Pevsko zvezo in združiti vse naše pevovodje in organiste v trdno organizacijo.

«Ampak ti si slep idealist. Ne vidiš, kako stoji dandanes vse na trhljih nogah, kako je vse naše društveno življenje potlačeno; še malo in ne bomo imeli več ne enega samega pevskega zbora.»

— K vragu vaš pesimizem! Vsi ste enaki! Ta politična mrzlica, ki pluje čez Evropo kot blazna epidemija, mora imeti svoj konec. Ne vidiš s kakšno naglico se menjavajo stvari? Dajte mi že enkrat mir s tem obupom! To ozračje, ki nas duši, odnese prvi vetrič, mi smo pa tudi kot rastlina, ki raste iz skale. —

Skušal sem razgovor zasukati ter sem povprašal po novi klavirski tehniki. Takoj mi je pojasnil:

— Stara tehnika bazira na udarjanju prstov na tipke, igranje je zato bolj mehansko, pretrgano, orkestrionsko. Nova tehnika pa temelji na pritisku. Prsti se naravnost vsesajo v tipke. Tako ne delajo samo konci prstov, ampak vse telo. Kot da klavir ni več mrtev instrument, po katerem udarjamo, ampak eno z našim telesom. Tako igranje se najbolj približuje najpopolnejšemu instrumentu — človeškemu glasu; je vezano, je polno nians, polno

čuvstvenega prekipevanja, polno duševnosti in poezije.

«Kako razumeš ti nalogo glasbenega učitelja?»

— Večina glasbenih učiteljev se zadovoljuje s tem, da zadosti zunanji formi stvari, mirno gre mimo poezije in hlepi pri svojih učencih samo po izpopolnitvi tehnike. Alfa in omega njih hotenja je, vzgojiti klavirske akrobate, fotografe ali akademike. Dober učitelj klavirja, ki je obenem pedagog, bo ravnal drugače. On ne bo zanemarjal tehnike, ker ve, da mu je potrebna. A tehnika je njemu le sredstvo, ne cilj. Bistvena prvina vsake umetnine je čuvstvo. Pianist mora skladbo, ki jo podaja, doumeti, doživeti, prečuti, biti mora medij, duševna vez med skladateljem in poslušalcem, vez, po kateri pluje valovje čuvstva do čutečih src. Kjer tega ni, se vzgojuje virtuoz, ki gledajo samo na zunanji efekt. Spoznamo jih že po izberi snovi. Ti ne izbirajo umetnin, ampak segajo prav radi tudi po «šundu», če jim le nudi priliko pokazati tehnično akrobatstvo. Pri svojih učencih bom vedno zatiral nagnenje k efektu. Kot slovenski glasbeni učitelj pa bom propagiral pri učencih predvsem našo klavirsko literaturo. Za nas je boljše, da igra naš pianist Benjamina Ipavca kot Beethovna. Kdo pa bo igral naše stvari, če jih sami ne bomo?! Predvsem pa je treba pomisliti, da je reproduktivni umetnik važen za produktivnega, kot je važno naše gledališče za razvoj naše drame. Kdo pa bo komponiral skladbe za klavir, če je že vnaprej gotovo, da se jih bodo slovenski pianisti izogibali, kot so se jih izogibali do sedaj! — Ti se nevarno smehljaš, ampak je tako! Le poglej! Kje bi dobili toliko mladinskih skladb od Adamiča, Lajovca, Kogojca in drugih, če bi neprestano ne drezali? Celo tekste smo jim morali pošiljati, kot veš. Tako je zbirka gotova in izide lahko vsak čas. Če bi pa ne delali tako, bi se ogromna večina teh pesmi nikdar ne rodila, o tem sem uverjen. —

Umolknil je in je pogledal skozi okno. Nebo je potemnelo. Zapihalo je, zašumel je prah s ceste, dvignil se je in se je vrtel v divjem vrtincu krog cestne svetilke. Debele kaplje so bile po steklu. Novi gosti so hrumeli v kavarno.

(Dalje).

Razno

Unione Magistrale, najmočnejša učiteljska organizacija v državi, bo imela o Veliki noči svoj kongres. Kongres bo zanimiv, ker pride na njem, do razprave o razmerju med fašistovskimi sindakati in drugimi učiteljskimi organizacijami. Zadnje mesece se je delalo za nekak sporazum med eno in drugo stranjo. Za ta sporazum je bil baje, kakor poroča «La scuola», tudi ministrski predsednik sam. Niso pa bili za to izvrševalni organi fašizma. Ni kaj verjetno, da bi se Unione odpevedala svoji tradiciji.

Prošle su već 4 godine, odkad je nastavna osnovna učiteljskih škola u Hrvatskoj-Slavoniji znatno povečana i reformirana. U svim predmetima one su u opsegu izjednačene sa velikim gimnazijama, plus stručni predmeti, a minus grčki i latinski.

Radi državne zastave, ukradene in sežgane v Lipi na Krasu je bil — kakor znano — aretiran bivši učitelj v Lipi, tov. Karl Černigoj. «La scuola», strokovni list iz Milana, poroča, da je bil imenovani tovariš aretiran s štirimi sokrivci vsled poizvedb. Ugotavljamo, da je preiskovalni sodnik dognal, da tov. Černigoj ni bil zločina ni najmanj kriv in tudi

ne v zvezi s kakimi krivci. Zato se je ustavilo vsakršno postopanje proti njemu.

Književnost in umetnost

L. Novak: Ljubosumnost. Veseloigra v enem dejanju. Poslovenil dr. Franc Bradač. Splošna knjižnica št. 6. V Ljubljani 1924. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena broš. 6 Din, vez. 11 Din.

Prosper Merimée: Verne duše v vicah. Prevel Mirko Pretnar. «Splošna knjižnica» št. 17. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. Cena broš. 9 Din, vez. 14 Din.

OTROŠKE PESMI za šolsko uporabo se tiskajo. Kdor želi, da se mu pošljejo, naj sporoči število izvodov t. Ribičiču, Trst, Fabio Severo 25, I.

Dr. M. Dj. Popović u Beogradu naumio je izdati jedno veliko djelo, koje će se zvati «Knjiga o detetu». U tom djelu namjerava g. Popović jednu postupnu pedologiju, kako ona danas u naučnom svijetu izgleda. Jer je djelo zamislio na velikoj bazi, treba mu suradnika, pa je uputio molbu na sve nastavnike i poznavatelje djece, da mu pomognu pokopiti gradju.